

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
19.4.2022
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Kristina Stenman

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät

- Puuttuu syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta
- Toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana
- Valvoo maasta poistamisen täytäntöönpanoa
- Seuraa ja edistää ulkomaalaisten oikeuksien toteutumista
- 1.1.2022– : Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoija

Näemme hyvää kehitystä

- Keskustelu yhdenvertaisuudesta on laajentunut
- Vammaisten ihmisten oikeudet tunnistetaan yhä useammin
- Antirasistisesta työstä on tullut näkyvä osa monen organisaation toimintaa
- Monta valtuutetun edistämää sovintosopimusta asumiseen ja yksityisiin palveluihin liittyvissä syrjintäasioissa
- Saamelaiskäräjälain valmistelu on edennyt
- Ihmiskauppailmiö tunnistetaan paremmin, sisällyttäminen hallitusohjelmaan vienyt ihmiskaupan vastaista työtä eteenpäin
- Turvapaikan- ja oleskelulupahakijoiden sekä paperittomien oikeuksien turvaamisen näkökulmasta tehdyt lainmuutokset/esitykset ja ministeriöiden selvitykset

Keskeiset viestimme sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

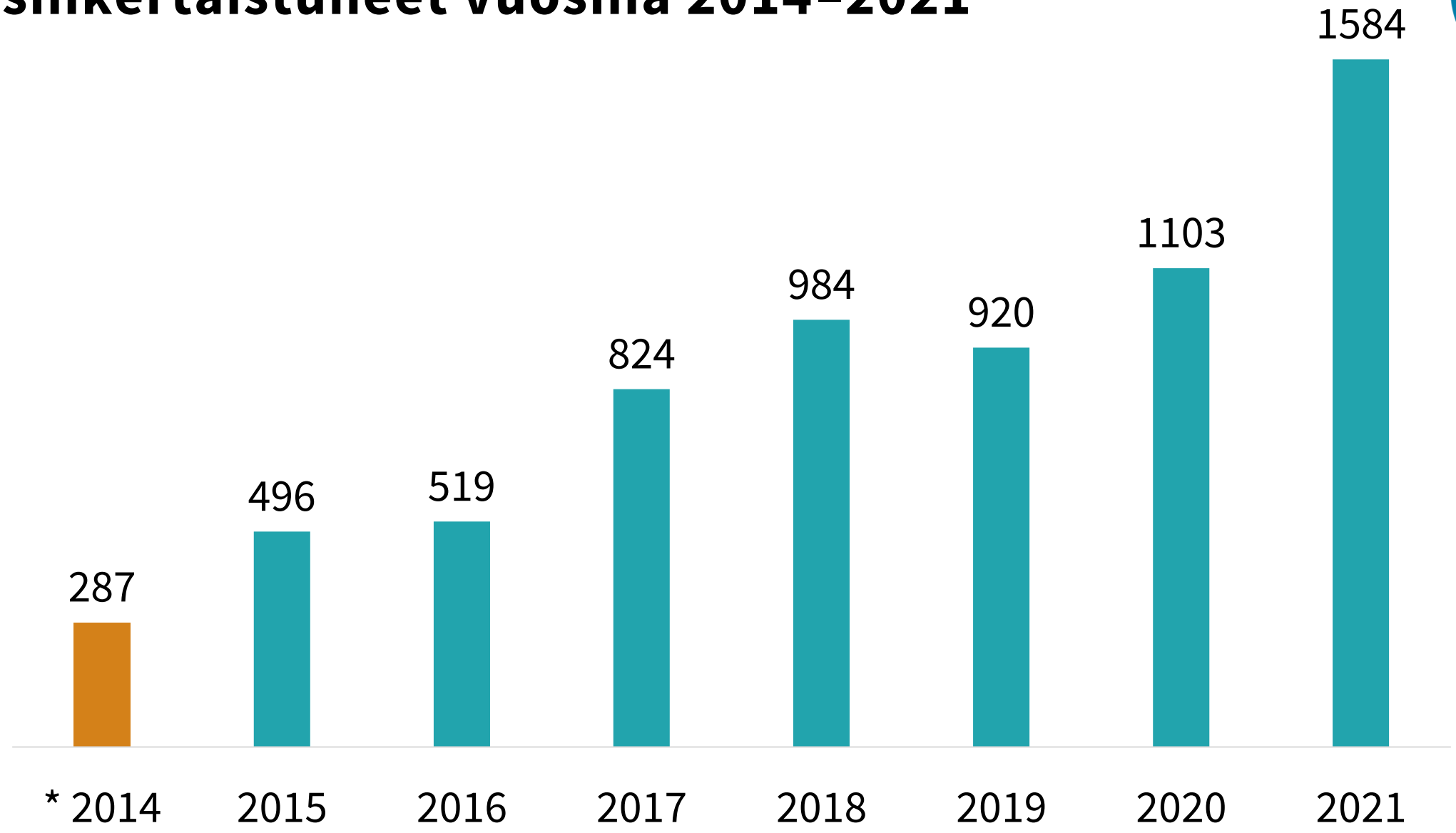
- Vammaisten henkilöiden osallisuutta ja toimijuutta vahvistettava VALAS-lainsäädännön uudistuksessa
- Yhdenvertaisuus otettava sote-uudistuksen toteutuksessa vakavasti ja osaksi kaikkea toimintaa
- Yhdenvertaisuuslain uudistuksessa on turvattava syrjinnän uhrin asema
- Ihmiskaupan uhrien asemaa on parannettava hallitusohjelman mukaisesti, ml. turvallisen ja tuetun asumisen varmistaminen
- Ilman oleskelulupaa oleville turvattava terveydenhuolto sekä mahdollisuuksia oleskelun virallistamiseen

Yhdenvertaisuuden toteutuminen Suomessa

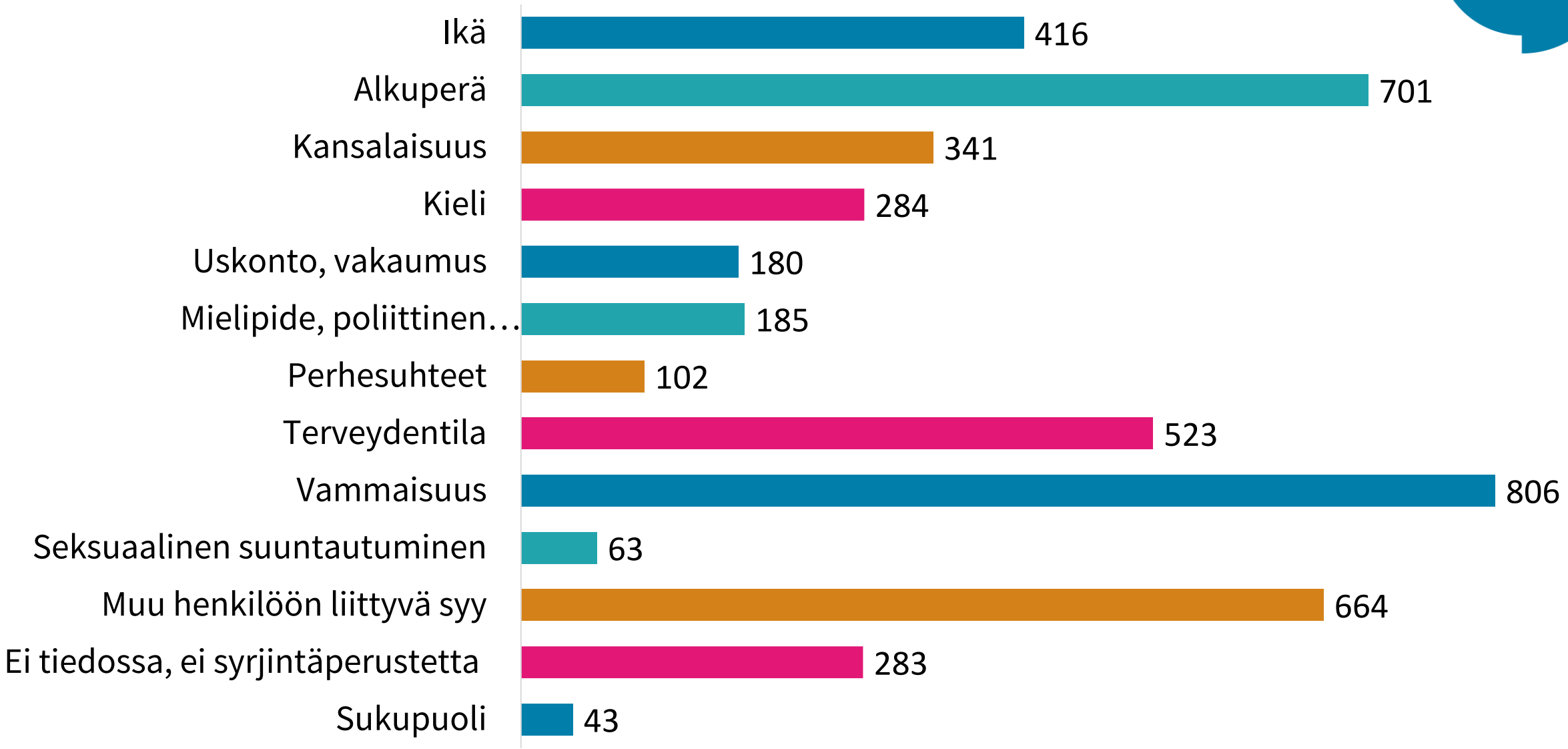
Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjintään puuttuminen

- Syrjinnän uhrin pääsy oikeuksiinsa on turvattava
- Yhdenvertaisuuden edistämiseksi tarvitaan vahvempaa tietopohjaa ja parempaa suunnittelua, sekä esimerkillä johtamista ministeriöistä
- Yhdenvertaisuus on otettava osaksi kaikkia suuria yhteiskunnallisia muutosprosesseja – esimerkiksi sote-uudistuksessa ja tekoälyn käytössä automatisoidussa päätöksenteossa
- Syrjivät rakenteet on tunnistettava ja purettava
- Syrjintään on puututtava suunnitelmallisesti kaikilla elämänalueilla

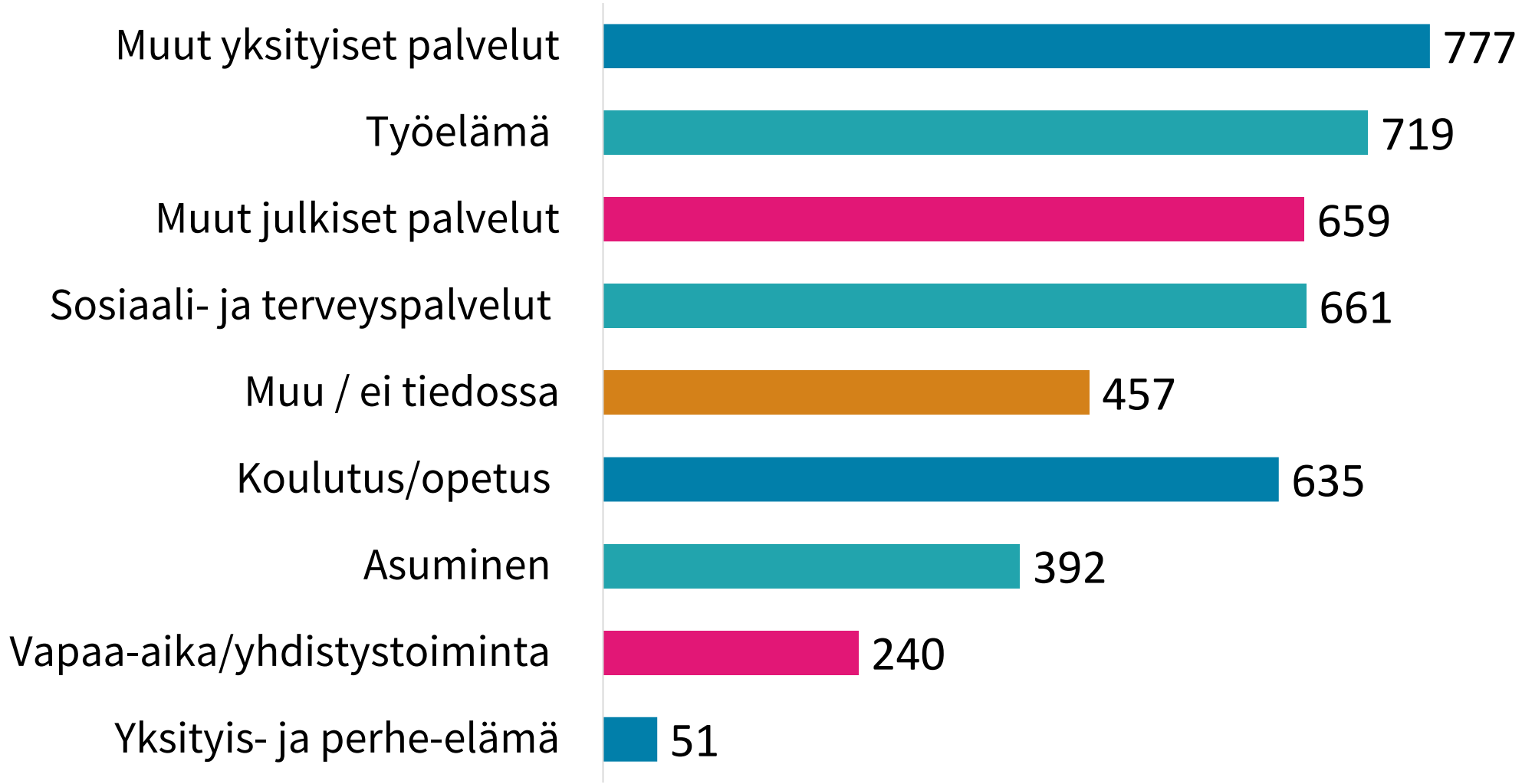
Syrjintään liittyvät yhteydenotot ovat yli viisinkertaistuneet vuosina 2014–2021

Vammaisuus ja alkuperä ovat yleisimmät syrjintäperusteet valtuutetulle tulevissa yhteydenotoissa 2018–2021

Syrjintäyhteydenotot elämänalueittain vuosina 2018-2021

”Tarvitaan ajattelutavan muutos, jossa vammainen ihminen nähdään aktiivisena toimijana, ei hoivan kohteena”

Lainsäädäntö, viranomaiskäytännöt ja asenteet eivät luo edellytyksiä vammaisten henkilöiden työelämäoikeuksien toteutumiselle

VALAS-lainsäädännön uudistuksessa on huomioitava YK:n vammaisyleissopimus, jotta turvataan yksilölliset tarvelähtöiset palvelut

Merkityksellisissä uudistuksissa ja hankkeissa on arvioitava vammaisvaikutuksia.

Hyödynnettävä positiivista erityiskohtelua.

Sote-uudistuksessa erittäin merkittäviä yhdenvertaisuusnäkökohtia

Nyt laissa selkeät velvoitteet saavutettaville ja esteettömille palveluille, saavutettavalle viestinnälle

Erittäin tärkeää seurata kielellisten palvelujen toteutuminen: saamenkieliset palvelut, viittomakielen asema, ruotsinkieliset palvelut

Hyvinvointialueiden toiminnnallinen yhdenvertaisuussuunnittelu on keskeinen väline kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisten palvelujen varmistamiseksi

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa on parannettava syrjinnän uhrin pääsyä oikeuksiinsa 1/2

- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle yhdenvertaisuuslain mukainen mahdollisuus myöntää hyvitystä
- Nimetyn uhrin vaatimus on poistettava – lautakuntaan myös määrittelemättömään ryhmään kohdistuva häirintä
- Kohtuullisten mukautusten määritelmä vastaamaan vammaisyleissopimuksen sisältöä
- Yhdenvertaisuussuunnitteluvelvoite varhaiskasvatukseen ja koulutuksen järjestäjälle velvoite puuttua häirintään

Nämä esitykset sisältyvät oikeusministeriön työryhmän ehdotukseen joka on nyt lausuntokierroksella…

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa on parannettava syrjinnän uhrin pääsyä oikeuksiinsa 2/2

…Mutta seuraava esitys ei saanut enemmistön kannatusta työ- ja elinkeinoministeriön johtaman työelämäkysymysten jaostossa:

- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle sekä yhdenvertaisuusvaltuutetulle toimivalta työelämän syrjintäasioihin, työsuojelun rinnalle
  - Työsuojelun valvontalain kynnys oikeudellisesti sitoville päätöksille on hyvin korkea → sitovia hallintopäätöksiä tai oikeuskäytäntöä hyvin vähän työelämän osalta
  - Vain hyvin harva syrjintää työelämässä kokenut saa yhdenvertaisuuslain mukaista hyvitystä kokemastaan syrjinnästä → yhdenvertaisuuslaki toteutuu heikosti työelämän syrjinnän osalta

Ihmiskaupan vastaisen työn on oltava tehokasta: suunnitelmat saatava käytäntöön

Ihmiskaupan torjunnalle on varmistettava laaja-alaiset, kestävät rakenteet

- Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen vaatii osaamisen vahvistamista ja viranomaisvastuun tunnistamista
- Uhrin suojeluun tarvitaan vahvaa sosiaali- ja terveydenhuollon panosta
- Rikosvastuun toteutuminen edellyttää pysyviä, erikoisosaamisen resursseja ihmiskaupparikosten esitutkintaan ja koko rikosprosessiin
- Ulkomaalaislakia on muutettava siten, että yhä useampi uhri saa oleskeluluvan: tällä hetkellä vain harva täyttää edellytykset

Ihmiskaupan uhreja on autettava uhrien tunnistamista ja palveluita kehittämällä

Hallitusohjelmaan kirjattiin tavoitteeksi ihmiskaupan uhrien auttamista koskeva erillislaki, turvallinen ja tuettu asuminen sekä auttamisen rikosprosessiyhteyden katkaisu

- Erillislaki ei toteudu: tavoitteita toteutettava muilla tavoin
- Hyvinvointialueilla luotava toimivat menettelyt uhrien tunnistamiseksi ja apuun ohjaamiseksi
- Turvallisesta ja tuetusta asumispalvelusta on säädettävä
- Rikosprosessin kytkös auttamiseen katkaistava

Ulkomaalaisten asema ja oikeudet

Ulkomaalaislain tiukennukset 2015-2017 luoneet väliinputoajaryhmiä, jotka näkyvät myös sote-palveluissa

- Arviolta 3000 ”paperitonta”, joista noin 300 lapsia tällä hetkellä –yleensä vastaanottopalvelujen ulkopuolella
  - Erillislainsäädännöllä voitaisiin erillisratkaisuna turvata näiden henkilöiden asema, myöntämällä oleskeluluvat
  - Samalla: paperittomien terveydenhuollosta tärkeä säätää kiireellisesti – myös sosiaalihuollon tarpeita
- Lapsen edun ja perhe-elämän suojan arviointi tällä hetkellä erittäin tiukkaa → moni ilman huoltajaa tullut lapsi ei saa perheenyhdistämistä
  - Hyvinvointialueilla erittäin tärkeä rooli yksinäisten lasten ja nuorten palvelujen, ml. jälkihuolto, turvaajina

Kiitos!

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN TOIMISTO
Tel +358 (0) 295 666 800
www.syrjintä.fi
www.facebook.com/yhdenvertaisuus
@yhdenvertaisuus
@yhdenvertaisuusvaltuutettu